ջին տեսակը յանձնաժողովը, որքան յիշում եմ, գնահատել է դեսիատինը 50—52 րուբլ. երկրորդ տեսակը 20—25 րուբլ. իսկ երրորդ տեսակը 20 րուբլուց տակ։ Եւ մեծ մասամբ գիւղացիներին յետ գնելը հեշտացնելու համար յանձնաժողովը Երևանեան նահանգի հողերը գնահատել է երկրորդ տեսակի չափով, իսկ առաջին տեսակի գնով շատ փոքր թւով հողեր է նշանակել, այն ինչ Երևանեան նահանգում հողերը շատ սակաւ, շատ թանգ և շատ բերրի են, այնպէս որ այն հողերը, որոնց յանձնաժողովը գնահատել է 50 րուբլ դեսիատինը, իսկապէս արժեն շատ անգամ 500 րուբլ դեսիատինը։ Զանազանութիւնը ուրեմն ահագին է, ինչպէս տեսնում էք։ Հողերի այդ տեսակ պակաս գնահատութիւնը, եթէ ընդունվի կառավարութիւնից, շատ մեծ վնաս կը տայ կալուածատէրերին. նրանցից շատերը կատարելապէս կը քանդվեն, կաղքատանան։ Բայց մի և նոյն ժամանակ և այդ էժան գնահատութեամբ գիւղացիները հազիւ թէ կը կարողանան յետ գնել հողերը, առանց դիմելու մի որ և է փոխառութեան։

Այդ պատճառով կալուածատէրերը, որոնք այդ առաջարկութիւնը անարդար էին համարում, ուղարկեցին իրանցից մի պատգամաւորութիւն Թիֆլիս։ Նրանք ասում են. էժան թէ թանգ գնահատվեն հողերը,— գիւղացին շատ դժուարութեամբ կը կարողանայ յետ գնել իր կտոր հողը, քանի որ կառավարութեան կողմից նրան դրամական օժանդակութիւն չէ տրվելու իր հողը յետ գնելու համար, այլ նա պէտք է յետ գնի իր սեփական միջոցներով։ Եւ այդ պատճառով Գլխաւոր Կառավարութեան յանձնաժողովը աշխատել է էժան գնահատել։ Բայց չափից դուրս էժան գնահատելով հողերը, կալուածատէրերը կատարելապէս կը քանդվեն և այդ էժան գնով էլ գիւղացին չի կարողանայ յետ գնել իր հողը, ստիպված կը լինի մի որ և է փողատիրոջ մօտ փոխառութիւն անել, կը դառնայ կախված այն մարդուց, որից փողը տոկոսով է ստացել և վերջը ինքն էլ կը քանդվի, որովհետև չի կարողանայ տոկոսները վճարել և ժամանակով գիւղացու հողը կանցնի վաշխառուի ձեռքը։ Կալուածատէրերը ասում են. համ մենք կաղքատանանք, համ գիւղացին վերջը կը քանդվի,— իսկ հողերը կանցնեն հարուստ վաճառականների ձեռքը։ Այդ պատճառով կալուածատէրերը առաջարկում են հետևեալը։ Իւրաքանչիւր կալուածքի երկու երրորդականը պատրաստ են առանց փողի, առանց վարձատրութեան վիջանել գիւղացիներին և այդ հողը կը դառնայ նրանց համայնքի սեփականութիւն, իսկ կալուածի մի երրորդականը թող մնայ որպէս կալուածատիրոջ սեփականութիւն։ Եւ այդ ձևով բաժանելը շատ հեշտ է անելու, քանի որ Երևանեան նահանգի իւրաքանչիւր կալուածը բաժանված է տխչա ասված 6 հաւասար մասի վրա։ Նայելով հողի մեծութեանը կամ փոքրութեանը տխչան կարող է այլ և այլ հողերի մէջ համեմատաբար մեծ կամ փոքր լինել, բայց մի կալուածի մէջ բոլոր վեց տխչաները միմեանց հետ հաւասար են։ Դա ուրեմն մի իդէալական չափ է։ Այդպիսով իւրաքանչիւր կալուածի 6 տխչայից, կալուածատէրերի առաջարկութեամբ, 2 տխչա պէտք է մնայ կալուածատիրոջ, իսկ 4 գիւղացիներին։ Այդպիսով ոչ յետ գնելը կը հարկաւորվէր, ոչ էլ կալուածատէրերը վտանգի մէջ կը լինէին աղքատանալու, ոչ էլ գիւղացին հարկաւորութիւն չէր ունենայ իր անձնական հողն ունենալու համար դիմել փոխառութեանը ահագին տոկոսներով, որ նրան անպատճառ կը քանդէր, մի և նոյն ժամանակ գիւղացիները կրկին կունենային համայնքի հողերը։

Ես այդ հողային յարաբերութիւնները որքան կարողացայ բացատրեցի ձեզ. Գուցէ մի քանի սխալներ կան իմ բացատրութիւնների մէջ, բայց խնդիրը այնքան նշանաւոր է մեր ամբողջ նահանգի համար, որ շատ ցանկալի կը լինէր, եթէ ինձանից աւելի մասնագէտները աւելի էլ մանրամասնաբար բացատրէին մամուլի մէջ այդ խնդիրը, մինչև կօմիսիայի ձեռքով նրան վերջնական որոշում տալը։

Ցաւալին այն է որ Գլխաւոր Կառավարութիւնը չը պահանջեց որ կալուածատէրերը իրանց ընտրած ներկայացուցիչներով մշակեն խնդիրը, կամ սկզբից ուղարկեն պատգամաւորներին, որոնք կարողանային մասնակցել կօմիսիայի աշխատանքներին, մանաւանդ աչքի առաջ ունենալով, որ մեր Անդրկովկասում դեռ ևս զեմստվօն մտցրած չէ։

Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 2-ին յունիսի

Այսօրվայ «Մշակի» 98 համարում կարդալով պ. Տեմիրեանի նամակը, Եւրոպայում հրատարակելի հայկական խնդրոյն վերաբերեալ մի օրգանի մասին, որ պարոնը՝ ի խրախուսութիւն գործի սկսելու յաջողութեանը, նախապէս՝ բաժանորդագրելու նկատելը կը խնդրէ, որով ոչ սակաւ մխիթարական յոյսեր է խոստացվում մի այդպիսի անհրաժեշտ գործի փութով ձեռնարկութեան յաջողելուն, գուցէ ձեր միջոցաւ, մենք՝ ռուսաստանցի հայերս գոնեա ջանացած կը լինենք մասով չափ պ. Դիւլօրէի նպատակի իրագործութեան խրախուսելու, ուրեմն, ցանկանալով՝ իբրև հայ, այդ ազգութեան անհրաժեշտ գործի բարի իրագործութիւնը, այսու և մենք խնդրում ենք ձեզ, բարեհաճել նոյնպէս և միշտ այժմէն իսկ բաժանորդ նկատել յիշեալ լրագրին, գոնեա երկու օրինակ։

Գէորգ Աղիզեանց, Տ. Եփիմեայ Աղիզեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 29 մայիսի

Մայիսի 29-ին պարոն Արսէն Թոխմախեանցը մի հրապարակախօսութիւն արեց Արծրունու թատրօնում։ Մենք, հայերս հեռի մեր բնիկ երկրից, շատ անգամ զրկված մեր առօրեայ նիւթական հարցերով, մոռանում ենք մտաբերել անգամ այն երկիրը, ուր մեր ազգի արմատն է սնուել, ուր մեր ազգը իր մանկութիւնը և իր հասուն շրջաններն է անցրել, ուր տեղի է ունեցել մեր ազգի ուրախութիւնը և սուգը, պատերազմը և կեանքը և ուր ազգը ուժաթափ գեգերվում է այսօր ստրկութեան մէջ։

Այդ օրը և միայն այդ օրը պարոն Թոխմախեանցը, որ անձամբ անձին ճանապարհորդել է Հայաստան երկրում և զննել նրան զանազան տեսակէտներից, մեր աչքի առաջ բաց արեց իր հարստութեան քարտէզը, որի վրա պարզ նկարված տեսանք Հայաստանի կենտրոնը՝ Վասպուրական աշխարհը իր Վան քաղաքով և Մանազկերտ, Խնուս և Բուլանղ գաւառները, նրանց աշխարհագրական դիրքը, նրանց բարեբեր հողը, նրանց ամենայն տեսակի հանքերը, մետալի և ածուխի, նրանց բնութեան գեղեցկութիւնը, անտառները իրանց կենդանական բնակիչներով։ Պարոն հրապարակախօսը ընդունակութիւն ունի մի քանի պարզ խօսքերով նկարել մի ամբողջ ազգի մտաւոր և բարոյական տիպը. Նա մեզ տուեց զանազան գաւառների ազգաց վիճակագրութիւնը, որից երևեց հայերի անհամեմատ մեծ քանակութիւնը բոլոր այլ ազգաց վրա, միասին վերցրած, այն է՝ քրդերի, տաճիկների, ասորիների, հրէաների և չերքեզների. Նա ցոյց տուեց մեզ հայի մտաւոր և բարոյական գերազանցութիւնը բոլոր այլ ազգաց վրա. վերջապէս նա ցոյց տուեց Հայաստանի հայերի մէջ ղօլնված այն ինքնուրոյն և միանգամայն անընկճելի ոյժը, որ պահել է և պահում է հայ ազգութիւնը, որի շնորհիւ մենք այսօր սրտի մխիթարութեամբ ասում ենք թէ «մենք ևս ազգ ենք, մենք ևս հայրենիք ունենք»։

Ես ներողութիւն եմ խնդրում պարոն հրապարակախօսից, որ աղճատում եմ նրա միանգամայն ոսկեայ դասախօսութիւնը, բայց և չեմ կարող չը խնդրել պարոնից, որ բարեհաճի մի գամ ևս դասախօսել և այս անգամ բանայ մեր առաջ այն բոլոր հարստութիւնը, որը դիզվել է նրա հայրենասէր սրտի վրա. մանաւանդ որ շատերը որոնք հոգւով կը ցանկային լսել այդ բոլորը, մայիսի 29-ին անխուսափելաբար բացակայ էին։

Բ. Նաւասարդեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Тифл. Объявл.» լրագիրը հաղորդում է որ պ. պ. Ա. Կորգանով, Ա. Փրիգօնով և Փիթօեվ եղբայրները նուիրեցին 13,200 րուբլ երկու ըստիպենդիա հաստատելու համար հիմնվելու կովկասեան համալսարանի մէջ կամ մի բարձրագոյն դպրոցի մէջ, որ կը հիմնվի Թիֆլիսում։

Մայիսի 30-ի գիշերը Քութայիսի մէջ հրդեհ եղաւ, որ ոչնչացրեց մի ամբողջ թաղի կէսը։ Վնասները մեծ են, թէև ճշդութեամբ դեռ ևս յայտնի չեն։ «Եակօր» ապահովութեան ընկերութեան վնասը հասնում է 15,000 րուբլ գումարի։ Միւս ընկերութիւնների վնասներն էլ ահագին են։ Հրդեհը սկսվեցաւ գիշերվայ 3 ժամից։

Ս. Պետերբուրգի լրագիրները հաղորդում են որ կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ ստանում է 26,000 րուբլ տարեկան ռոճիկ։

Երևելի բժիշկ Պիրոգօվի յոբելեանը Մոսկվայում շատ փառաւոր էր։ Յոբելեանի ժամանակ ստացվեցաւ Թագաւոր կայսրի հեռագիրը, որով նորին Մեծութիւնը շնորհաւորում էր Պիրոգօվին և յիշում էր նրա արած ծառայութիւնները ռուսաց զօրքին։ Ներկայ էին այլ և այլ վարչութիւնների, համալսարանների և ընկերութիւնների ներկայացուցիչները, նոյնպէս ազատամիտ մամուլի պատգամաւորները և հրէայ-ռուս չորս օրգանների ներկայացուցիչները, որոնք ադրէս ներկայացրին Պիրոգօվին։ Ներկայացվեցան և ուրիշ շատ ադրէսներ։ Պիրոգօվ մի ճառ ասեց, որի վերջը յայտնեց յոյսը որ Ռուսաստանը կը շարունակի ընթանալ վերանորոգութիւնների ճանապարհով, որ գծագրված էր անցեալ թագաւորութեան ժամանակ։ Մոսկվայի համալսարանի ռէկտօրը մի ճառ ասեց համալսարանի ինքնավարութեան և համալսարանների մէջ մտքի ազատութեան անհրաժեշտութեան մասին։ Երիտասարդութիւնը ոգևորված կերպով ընդունեց այդ երկու ճառերը։

Շնորհակալութեամբ ստացանք «Երևանի նահանգի բուսականութիւն» գրքոյկը, աշխատասիրութիւն Յովհաննէս Աթանասեանցի։ Տպված է Երևանում, «Պսակ» լրագրի տպարանում, 1881 թւին։ Գրքոյկի գինը 50 կօպէկ է։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Թիւրքաց մինիստրների խորհուրդը վճռել է առաջարկել սուլթանին, որ նա 40,000 կանոնաւոր զօրք ուղարկի Տրիպօլի տեղական զօրքերի թիւը շատացնելու համար։ Բայցի այդ կառաջարկվին վարչական վերանորոգութիւններ Տրիպօլիի վիլայեթի համար։ Այս միջոցները հազիւ թէ կարողանան բարելաւել Բ. Դրան յարաբերութիւնները Ֆրանսիայի և Իտալիայի հետ։

„Daily Telegraph.“ լրագրին Կորֆուից հեռագրում են, որ թիւրքաց զօրքերը հեռանում են Արտայից։ Լարիսայի զօրքերը գնացին Սալօնիկի, իսկ սահմանների վրա եղած թիւրքաց զօրքերը դէպի հիւսիս ուղևորվեցան։ Այդ լուրերին հակասում են „Հավասի“ ընկերութեան հեռագիրները, որոնք հաղորդում են, թէ թիւրքերը շարունակ ամրացնում են Արտա և Վօլօ։ Եանինայի նահանգապետը գնացել է Պրևեզա, որպէս զի համոզի տեղացիներին թշնամաբար վերաբերվել Յունաստանին։

Աբդուլ-Ազիզի սպանման մէջ մեղադրված բոլոր անձինք կը դատվին առանձին դատարանի մէջ, որ կազմված կը լինի թիւրքաց բարձրաստիճան պետական մարդիկներից։ Դատարանի նախագահ նշանակված է Բրուսայի նահանգապետ և նախկին առաջին մինիստր Ահմեդ-Վեֆիկ-փաշա։ Դատաստանը բաց կը կատարվի։ Վեֆիկ-փաշա Միտհադի աշխատակիցն էր թիւրքաց սահմանադրութեան կազմելու ժամանակ և թիւրքաց առաջին պարլամենտի նախագահը։

ԱՆԳԼԻԱ

Վերջին օրերում համայնքների ժողովի շէնութեան անցքերը լիքն էին կանանցով։ Դրա պատճառն այն էր, որ համայնքների ժողովը պէտք է քննէր կանանց ընտրողական իրաւունքների ընդարձակելը։ Այդ առիթով վեստ-մինստերի դահլիճում մի ժողով կայացաւ, որի ժամանակ խօսեցին կանանց իրաւունքների ջերմ պաշտպան օրիորդ Լիդիա Բեկկեր և ուրիշ շատ օրիորդներ։ Նրանք պահանջում էին ընտրողական իրաւունք տալ անկախ դրութիւն ունեցող կանանց, կամ այնպիսիներին, որոնք ընտանիքի մեծն են համարվում և ունեն այն բոլոր յատկութիւնները, որոնք Անգլիայի մէջ ընտրողական իրաւունք են տալի տղամարդկերանց։ Այն օրը, երբ պէտք է քննվէր կանանց ընտրողական իրաւունքի հարցը, համայնքների ժողովի այն բաժինը, որ հասարակութեան համար է յատկացրած, կանանցով լիքն էր։ Օրինագիծը առաջարկել էր Հիւգ Մեզօն, որ այդ օրը հիւանդութեան պատճառով չը կարողացաւ պաշտպանել իր առաջարկութիւնը և խնդրեց ժողովից յետաձգել օրինագծի քննութիւնը։ Ժողովը կատարեց նրա խնդիրքը և որոշեց օրինագիծը տօնից յետոյ քննել։

Իրլանդական կալուածական միութեան ժողովը կայացրել է հետևեալ վճիռը։ „Իրլանդական ֆերմերներին մեծ չափերով արտաքսելը իրանց հողերից, արտաքսելու ժամանակ զինուորական ոյժի գործադրելը և իրլանդական միութեան առաջնորդների կալանաւորելը վկայում են, որ կառավարութիւնը Իրլանդիայի մէջ գործադրում է արտաքոյ կարգի օրէնքները կալուածատէրերին պաշտպանելու և երկրագործներին հալածելու համար։ Այս հիման վրա մենք հրաւիրում ենք Անգլիայի և Շօտլանդիայի մէջ բնակվող իրլանդացիներին, նոյնպէս և հալածվածներին համակրող անգլիացիներին ժողովրդական ցոյցեր կազմակերպել հասարակական կարծիքը արթնացնելու համար“։ Այդպիսի առաջին ցոյցը տեղի կունենայ Լօնդօնում Հայդ-պարկի մէջ յունիսի 5-ին։

Կալուածական միութեան գլխաւոր առաջնորդներին կալանաւորելուց յետոյ միութեան գլուխն է անցել իրլանդական հոգևորականութիւնը։ Ինչտեղ կատարվում է մի ֆերմերի արտաքսելը, այնտեղ գալիս են հոգևորականները, առաջնորդում են ամբոխին և զգուշացնում են նրան ՚ի զուր տեղ չը յարձակվել զօրքերի վրա։ Հոգևորականութիւնը կրկնակի նպատակ ունի՝ մի կողմից ժողովրդական շարժում կազմակերպել և միւս կողմից ցոյց տալ, թէ նա սանձահարում է և չափաւորում է ամբոխին։ Գլադստօնի օրինագծի մասին հոգևորականները զանազան կարծիք են յայտնում, մի քանի մէջ նրանք համաձայն են, որ բոլոր միջոցները պէտք է գործադրել իրլանդական ժողովրդի բարօրութեան համար։ Հոգևորականութիւնը շատ դէպքում կարողացել է զգուշացնել և զսպել կատաղած ամբոխին։ Նարբրում 12,000 իրլանդացիք հաւաքվել էին մի ֆերմերի արտաքսելուն ընդդիմադրելու համար։ Երբ 250 պօլիցէականներ մի փոքր զօրաբաժնի հետ հասնում էին արտաքսել ֆերմերին, ամբոխը նրանց կատարելապէս քարկոծեց։ Զինուորները

թէպէտ մի քանի անգամ յարձակվեցան ամբոխի վրա, բայց ստիպված էին յետ քաշվել: Այս դէպքից երևում է, որ Իրլանդիայի մէջ գործադրվող արտաքոյ կարգի օրէնքները անօգուտ են: Ասում են, որ Գլադստօն և նրա մինիստրութիւնը բաւական են Իրլանդիայի մէջ կատարվող անկարգութիւններից, որովհետև նրանք փախցնում են պարլամենտին և զրկում են նրան ընդունել կառավարութեան առաջարկած միջոցները:

ՖՐԱՆՍԻԱ

1870 թուականին Լօտ նահանգի սպանված կամաւորների արձանի բացման ժամանակ Կահօրի մէջ Գամբետտա տուաց հետևեալ ճառը:

Մենք առանձնապէս պէտք է պատուենք նրանց, որոնք սպանվեցան անաջողութիւնների ժամանակ, որոնք թափեցին իրանց արիւնը, ոչինչ յոյս չունենալով: Պէտք է այս արձանը օրինակ լինի ապագայ սերունդների համար: Բայց հանգստացէք. սա պէտք է օրինակ լինի ոչ թէ յարձակողական, բախտախնդիր, կամ ուրիշի սեփականութիւնը իւրացնելու ձգտող քաղաքականութեան, այլ ընդհակառակը այս արձանը պէտք է ապացուցանի, որ մեզանից պատուած մարդիկը սպանվեցան այն պատճառով, որ ազգը կուրօրէն զցեց իրան մի մարդու ձեռքը:

Յիշեցնելով կուսակցութիւնների համաձայնութիւնը պատերազմի ժամանակ, Գամբետտա ցաւակցութիւն յայտնեց, որ այդ համաձայնութիւնը չը շարունակվեց կառավարչական ձևի հաստատելու ժամանակ:

Այդ համաձայնութիւնը այժմ հետզհետէ վերականգնվում է, չը նայելով անզօր կուսակցութիւնների ընդդիմադրութեանը, ասաց նա: Բայց չը մոռանանք անցեալի դասերը, ներողամիտ լինենք միմեանց վերաբերութեամբ: Այնպիսի դժբաղդութիւններ, որ մենք այժմ յիշում ենք, պատահում են ընդհանուր ժողովրդական մեղքերի պատճառով: Մի քանիսը մեղանչում էին թուլութեամբ, միւսները լրբութեամբ և բռնաւորութեամբ: Մեծամասնութիւնը մեղանչում էր աններելի անտարբերութեամբ դէպի հասարակական գործերը և ամենքն կրեցին իրանց պատիժը պատմութենից և հասարակական կարծիքից: Այժմ մենք կրկնակի ապահովութիւն ունենք, որ Ֆրանսիայի սուրը որ և է բաղդախնդրի ձեռքին չէ կարող նորքեն բռնութեան և անարդար տիրապետութիւնների զէնք դառնալ: Առաջին ապահովութիւնը զինուորական ընդհանուր պարտադիր ծառայութիւնն է, իսկ երկրորդն այն փաստը, որ այժմ առանց ժողովրդական կամքի անկարելի է պատերազմի կամ խաղաղութեան հարցը վճռել: Հաւատացէք, որ զօրքերը Ֆրանսիայի գլխաւոր հոգսն են այն պատճառով, որ այդ զօրքերը ինքը Ֆրանսիան է, նրա երիտասարդութիւնը և նրա ապագան: Բայց ֆրանսիական ազգը հաստատ վճռել է պահպանել խաղաղութիւնը, որովհետև նրա մէջ պէտք ունի: Մի հաւատաք նրանց, որոնք ասում են, թէ դէպի պատերազմական պատիւը զգայուն զօրքերը վտանգաւոր են խաղաղութեան համար: Երկարատև և ամուր խաղաղութիւնը հիմնված է զօրքերի ոյժի և նրա ազգային կազմակերպութեան վրա: Ինչ ուզում են ասեն, բայց դուք հաւատացէք խաղաղութեան հաստատ լինելուն: Երկրի կառավարիչները դուք էք և առանց ձեր կամքի, առանց ազգի կամքի ոչինչ չի անուի: Հանրապետականները այն են ցանկանում, ինչոր Ֆրանսիան է ցանկանում, այսինքն խաղաղութիւն, ազատութիւն, առաջադիմութիւն և ֆրանսիական ժողովրդի մտաւոր ոյժերի զարգացումն:

Այս ճառը թէ Ֆրանսիայի և թէ օտար երկիրների մէջ շատ լաւ տպաւորութիւն գործեց: Գերմանական լրագիրները այդ ճառը անուանում են մի ցոյց յօգուտ խաղաղութեան:

Գամբետտա իրան ցոյց տուած պատւի մասին նկատել է, որ դա չէ վերաբերում իր անձնաւորութեանը, այլ սկզբունքին, այն է հանրապետութեանը և որ Գամբետտային ցոյց տուած հասարակական համակրութիւնը պարտաւորեցնում է նրան՝ ժողովրդին աւելի մեծ եռանդով ծառայել:

Փարիզից հաղորդում են հետևեալը: Հեռու չէ այն ժամանակը, երբ Փարիզի բուրժուազիան և ֆրանսիական կառավարութիւնը կարծում էին, որ մի սատրիկ լրագրական յօդուած, կամ հասարակութեան առաջ արտասանած արմատական մի ճառ կարող էին հասարակութեան համար վտանգաւոր լինել: Ամենքը համոզված էին, որ մի անզգոյշ խմբագիր, կամ մի անյայտ հրապարակախօս կարող էին „ատելութիւն ծագեցնել կառավարութեան դէմ" կամ „բնակիչների մէջ փոխադարձ ատելութիւն սերմանել:" Այսպէս էին անուանվում այդ երկու յանցանքները, որոնց շնորհիւ հափացանց շատ տուգանք է վճարված և շատ մարդիկ են կալանաւորված:

Մի ժամանակ կառավարութիւնը վճռեց ուշադրութիւն չը դարձնել տպագրական և ժողովների մէջ արտասանած այդ նախադասութիւնների վրա: Ինչ էք անում, կանչում էին պահպանողականները, Փարիզի մէջ այսուհետև էլ ապրել չէ կարելի, բոլոր օրինաւոր մարդիկ կը փախչեն և մենք կենթարկվենք ամբոխի կամայականութեանը: Մինիստրութիւնը տատանվում էր, բայց պատգամաւորների ժողովը ստիպեց նրան այդ փորձն անել: Դրանից մի անսպասելի հետևանք ստացվեցաւ. յայտնվեցաւ որ ոչ սատրիկ յօդուածները և ոչ արտասանած ճառերը քաղաքական վտանգ չեն ներկայացնում և որ նրանց հետաքրքրութեան պատճառը այն էր, որ նրանք արգելվում էին: Մի տարի հազիւ անցաւ և ամենքը այնպէս ընտելացան այդ յեղափոխական ազդարարութիւնների և սօցիալական պրօգրամների հետ, որ ոչ ոք այլ ևս նրանց վրա ուշադրութիւն չէ դարձնում: Կարելի է հետևեալ օրինակը բերել:

Նորերումս կայացաւ բանւորների կոնգրեսը, որ թէպէտ հրապարակական չէր, բայց ամենքը հեշտութեամբ կարող էին ներկայ գտնվել այդ ժողովին: Բացի այդ ժողովի մէջ խօսված ճառերը միւս օրը տպվում էին լրագիրների մէջ: Ժողովի ժամանակ զանազան ոգևորված քաղաքացիներ և կանայք իրանց ճառերով քարոզում էին հասարակութեանը և առաջարկում էին ամենաարմատական ձևով ոտնակոխ անել հասարակական այժմեան կազմակերպութիւնը: Առաջին ժողովի ժամանակ ճառախօսները ոչնչացրին, խօսքով, ի հարկէ, հասարակական սեփականութիւնը, կրօնը, ժառանգութիւնը և այլն, երկրորդ օրը յեղափոխութիւն յայտնեցին և քանդեցին ամէն բան, ինչ որ մնացել էր հին աշխարհից, իսկ երրորդ օրը նոր կառավարութիւն կազմեցին սօցիալական հիմունքների վրա: Ժողովի ժամանակ Գամբետտային անուանում էին „հաւ աչքանի", մինիստր, „Ֆերրիին" անզգնիւ և այլն: Այդ բոլորը կատարվում էր Օբերկամֆի թատրօնում, որի դռանը երկու պօլիցիականներ էին կանգնած միայն ձևի համար: Ոչ ոք ժողովի վրա ուշադրութիւն չը դարձրեց և նրա մէջ խօսողները ուրախ կը լինէին հալածվել կառավարութենից հասարակութեանը յայտնի դառնալու համար, բայց նրանց ցանկութիւնները չը կատարվեցան:

Ուրեմն վերյիշեալ յանցանքները ոչինչ նշանակութիւն չունեն և նրանց պատճառով մինչև այժմ ի զուր տեղ միայն մարդկանց հալածում էին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լրագիրներին գրում են, որ յունիսի 1-ին Մայնցում խուզարկել են բազմաթիւ անձերի տները, որոնց պօլիցիան կասկածել էր, թէ նրանք պատկանում են սօցիալ-դեմօկրատների թւին, բայց ի բաց առնելով մի քանի անմեղ բրօշիւրներ, գերմանական հիմունքները քանդող ոչինչ չը գտան նրանց մօտ:

—«Моск. Вѣд.» լրագրին Սօֆիայից հեռագրում են, որ բօլգարական իշխանի կառավարութիւնը միջոցներ ընդունեց «Անկախութիւն» լրագրի դէմ. պատասխանատու խմբագիրը բանտարկված է մամուլը ի չար գործ գնելու և իշխանի անձնաւորութիւնը վիրաւորելու պատճառով:

—Լօնդօնի լրագիրներին Սօֆիայից հեռագրում են, որ իշխան Ալէքսանդրի անձնական քարտուղար պ. Յասիլօվ հրաժարվեցաւ է իր պաշտօնից իշխանական շրջաբերականի սխալ թարգմանութեան համար բօլգարական լեզուով: Իշխանը այս օրերս երկու պատգամաւորութիւններ ընդունեց աղբէններով քրիստօնեաներից և մահմեդականներից: Ամեն օր զանազան պաշտօնական անձինք խնդիրքներ են ներկայացնում, որոնց մէջ խնդրում են ազատ կացուցանել իրանց պաշտօններից:

—Ֆրանսիական լրագիրներին Մադրիդից հաղորդում են, որ սպանիական մամուլի յանձնաժողովը ի պատիւ օտար մամուլի մէկ հրաւիրական բանկէտ տուեց, ուր ներկայ էին՝ նախկին մինիստր Կանօվաս դէլ-Կաստիլլօ, քաղաքային խորհրդի անդամները, շատերը սպանիական զօրքի օֆիցէրներից և ուրիշ անձինք, որոնք մասնակցում էին ի պատիւ Կալդէրօնի լինելի տօնախմբութեան կազմելու մէջ: Կանօվաս այդ ճաշի վրա ասաց, որ հանճարաւոր մարդուն պատւելու գլխաւոր ծառայութիւնը թագաւորին է պատկանում, որը հրճուանքով քաջալերեց տօնախմբութեան նախագիծը: Կանօվաս դէլ-Կաստիլլօ յանկացաւ, որ այդ յոբելեանը միութեան յիշատակ դառնայ բոլոր կրթված ժողովուրդների մէջ: «Մեծ մարդիկը, ասաց նա, ամբողջ աշխարհին են պատկանում: Բոլոր մեծ գրողների ընդհանուր հայրենիքը քաղաքակրթութիւնն է: Կալդէրօնի յոբելեանի առիթով մեր արտայայտած զգացմունքները դէպի ազգային միութիւնը մեր ունեցած ձգտումների ապացոյց են»:

—Լրագիրների մէջ կարդում ենք, որ Իրլանդիայում օրից օր անկարգութիւնները մեծանում են: Դուբլինում, օր ցերեկով, յարձակվեցան մէկ պօլիցիականի վրա, որը ձիով անցնում էր, առանց զէնքի, նրան ձիուց վայր գցեցին և հաւաքված ամբոխի մէջ աղաղակներ էին լսվում, որ ժամանակ է բաց ապստամբութիւն սկսել լօրդերի տիրապետութեան դէմ: Կալուածական միութեան էլի երկու գործունեայ անդամներ կալանաւորված են:

—Վիեննայից, մայիսի 27-ին հեռագրում են. Կ. Պօլսից լուրեր են ստացված, որ սուլթանը հրամայեց զօրքերի հրամանատարին Էպիրոսում և Թէսալիայում առանց այլ և այլութեան դատարկել Յունաստանի զիջած գաւառները: Բ. Դրան և Եգիպտոսի մէջ մեծ անբաւականութիւն է ծագել: Կ. Պօլսում կարծում են, որ եգիպտական խեդիվը Եգիպտոսի անկախութիւնը կը հռչակէ:

—Լօնդօնից լրագիրներին հեռագրում են, որ Իրլանդիայի արևմտեան մասում յեղափոխական շարժումը զօրեղանում է, ժողովուրդը քանդում է հեռագիրները և կամուրջները: Զօրքեր են ուղարկված այնտեղ կարգը վերականգնելու համար:

—Յունիսի 4-ին Փարիզում կատարվում էր Լիտրէի թաղումը: Հանգուցեալի յուղարկաւորութեանը, հասկանալի է, որ մասնակցում էին գիտութեան և գրականութեան մէջ յայտնի անձինք և բազմաթիւ պատգամաւորութիւններ զանազան ընկերութիւններից: Դագաղի ետևից գնացող բազմաթիւ հասարակութեան մէջ նկատելի էին՝ մինիստրների խորհրդի նախագահ պ. Ժիւլ Ֆէրրի, արտաքին գործերի մինիստր պ. Բարտելէմի Սէնտ-Իլէր, ներքին գործերի մինիստրի ներկայացուցիչ պ. Կազէլս, սենատի նախագահ պ. Լէօն Սէ, բազմաթիւ սենատորներ և գիտնական ընկերութիւնների անդամներ, «Revue de philosophie positive» ամսագրի խմբագիրներ և ուրիշները: Դագաղը տանից դուրս բերելու ժամանակ, 76-որդ գնդի բատալիօնը, ունենալով առջևից երաժշտութիւն, սգի դրօշակով, զինուորական պատիւներ տուեց հանգուցեալին:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ 2 յունիսի: Երէկ հասաւ Ս. Պետերբուրգ Սերբիայի իշխան Միլան, շատ պատուաւոր ընդունելութիւն գտաւ և իջաւ ձմերային պալատի մէջ: Հանելուց յետոյ շուտով այցելեց Պետրօպավլօվսկի մայր եկեղեցին, Թագաւորի գերեզմանի վրա դրեց արծաթեայ պսակ, իսկ Թագուհու գերեզմանի վրա թարմ ծաղիկներից պսակ: Ներկայ էր հոգեհանգստեան: Այսօր ուղևորվում է Գատչինօ Թագաւորին և Թագուհուն ներկայանալու համար:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 յունիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 75 կ., երկրորդ 94 ր. 62 կ., երրորդ 94 ր. $50\frac{1}{2}$ կ., չորրորդ 94 ր. 50 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 225 ր. 50 կ., երկրորդ 218 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 93 ր. 12 կ., երկրորդ 93 ր. 12 կ., երրորդ 92 ր. $87\frac{1}{2}$ կ., ոսկի 8 ր. 9 կ.: Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,43 պէնս, Ամստերդամի վրա 123 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 209 մարկ 25 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 258 ֆրանկ: Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„Խ Ե Ն Թ Ը"

ԱՐԿԱԾՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՑ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՐԱՖՖԻԻ

Տպված մաքուր թղթի վրա, գիրքը բաղկանում 400 երեսից: Թիֆլիսում ծախվում է „Մշակի" խմբագրատանը, „Կենտրօնական գրավաճառանոցում", „Կովկասեան գրավաճառանոցում" պ. Զաքարիա Գրիգորեանցի մօտ, և պ. պ. Շահինեանցի, Բօղարջեանցի, Հովսէփեանցի ծխախոտի մագազիններում:

Գինն է 1 րուբլ 20 կոպ.:

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ԷԺԱՆ ԳՆՈՎ ծախվում է արտասահմանի շօտլանդիական ՑԵՄԵՆՏ փօթիի մէջ էլիսբար ԲԱԲԱԼՕՎԻ մօտ, Քութայիսի մէջ ԿՈՒՐՑՕՎԻ մօտ: Նոյնպէս ծախվում են չափաւոր գներով ԲՆԱԿԱՆ ՄԵՂՐԱՄՈՄԵՐ սեփական գործարանից, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ Սիօնսկայա փողոցի վրա, ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ և ԳՕՐԻՈՒՄ:

ԻՎԱՆ ԿՈՒՐՑՕՎ.

8—11 (2)